

KAÜ İİBF DERGİSİ * CİLT: 3 * SAYI: 4 * YIL: 2012
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ, İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAFKAS UNIVERSITY, JOURNAL OF ECONOMICS and ADMINISTRATIVE SCIENCES FACULTY
<http://iibfdergi.kafkas.edu.tr/>

(7)

TÜRKİYE’NİN TİCARET ORTAKLARINA İHRACATININ NEDENLERİ

REASONS FOR TURKEY'S EXPORTS TRADING PARTNERS

Doç. Dr. Selim BAŞAR

Atatürk Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İktisat Bölümü

selim@atauni.edu.tr

Assoc. Prof. Dr. Selim Başar

Ataturk University

Faculty of Economics and Administrative Sciences

Department of Economics

Öğr. Gör. Serkan KÜNÜ

Kafkas Üniversitesi

Kağızman Meslek Yüksekokulu

serkunu@gmail.com

Lect. Serkan KÜNÜ

Kafkas University

Kağızman Vocational School

Makaleyi çevrimiçi görüntülemek için QR kodu okutunuz.
Scan QR Code to see this article online

ÖZET

Türkiye özellikle 1980 sonrası çeşitli ülkeler ile ikili ticaretini artırmıştır. Bunun yanında özellikle son dönemlerde ticaret yaptığı ülkeleri daha da çeşitlendirmiştir. Bu çeşitlendirme çabaları devam etmektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin çeşitli ticaret ortaklarına ihracatının nedenleri üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla kurulan modeller yardımıyla her bir ülke ile ticaretinde önemli olan faktörler açıklanmaya çalışılmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında özellikle ticari işbirliği ile ilgili çeşitli öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İhracatın Nedenleri, Türkiye Ekonomisi.

ABSTRACT

Turkey has increased bilateral trade with various countries after especially 1980. In addition, it has diversified countries as trading partners further, particularly in recent years. These efforts to diversify have continued. This study focuses on the causes of Turkey's exports to various trading partners. The factors that are important in trade with each country are tried to explain with the help of models that are established for that purpose. Related to trade cooperation notably, various suggestions are presented by means of the light of the results obtained from this study.

Keywords: Cases Of Exports, Turkish Economy.

I. GİRİŞ

Dış ticaret, farklı siyasal egemenliğe sahip ülkeler arasında yapılmaktadır. Bütün ülkeler açısından dış ticareti düzenleyen farklı yasal mevzuatlar bulunmaktadır. Ülkeler arasındaki dil, kültür farklılıklarının olması, farklı coğrafi bölgelerde bulunulması, ekonomik sistemler arasındaki uyumsuzluklar, para birimlerinin farklılığı gibi nedenler dış ticareti zorlaştıran en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Dış ticaret başlıca iki akım açısından değerlendirilecek olursa; korumacı ve liberal politika yaklaşımları değişik ülkeler açısından önem arz etmektedir. Bazen ülkeler çeşitli mal ve hizmetlerde korumacı politikalar uygularken, bazı mallarda ise serbest politika uygulama yoluna gitmişlerdir. Örneğin, birçok gelişmiş ülke sanayi ürünleri ticaretinde serbest politikalar uygularken, tarım ve tekstil ürünlerinde oldukça korumacı politikalar uygulamaktadırlar. Benzer şekilde, dış ticarete küreselleşme söylemiyle uluslararası bütünleşme faaliyetleri devam ederken, diğer taraftan bölgesel entegrasyon arayışları da devam etmektedir.

Dış ticaret yapan ülkeler ekonomi politikalarını belirlerken, temel amaç olarak refah seviyesini yükseltmeyi amaçlamaktadırlar. Bireylerin refah seviyelerinin yükselmesi ile birlikte ülke refah seviyesi yükselecek ve ideal toplum seviyesi ortaya çıkacaktır. Tarihsel süreç içerisinde ulus devletlerin ortaya çıkması ile birlikte, bazı devletler gerek sanayide gerekse diğer alanlarda ilerleme kaydetmiş ve refah seviyesi bakımından ilerleme kaydetmiştir. Az gelişmiş ve ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkeler ise artan toplam nüfuslarıyla birlikte beklenen refah seviyesine ulaşamamıştır. 1975 yılında oluşturulan G6 (Group of Six: Fransa, Almanya, İngiltere, ABD, İtalya ve Japonya) ve daha sonra Kanada'yı da kapsayacak şekilde yenilenen G7 grubu, dünyada refahın en fazla arttığı ve en gelişmiş ekonomiler olarak kendilerini göstermektedir. Bu ülkelerdeki gelişmişliğin ve refah artışının çok değişik nedenleri olması ile birlikte, ekonomik kalkınma ve refah seviyesindeki artışın en önemli

dinamiği dışa açık ve ihracat dayalı büyüme modellerinin geliştirilmiş olmasıdır.

Dışa açıklık ve ihracatın ülke kalkınmasına etkisinin önemi birçok bölgesel entegrasyonun oluşmasına zemin hazırlayan nedenler arasındadır. Bu bölgesel entegrasyonlardan bazılarının Avrupa Kıtasında Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA), Amerika Kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA) ve Güney Amerika Ortak Pazarı (MERCOSUR), Asya Kıtasında Güney Doğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN) ve Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) şeklinde söylenebilir.

II. Dış Ticaretin Nedenleri

Dış ticaret ithalat ve ihracat olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bölgesel entegrasyonların oluşturulması, serbest ticaret bölgelerinin oluşturulması, dış ticaretin önündeki engellerin kaldırılması gibi düzenlemeler uluslararası ticareti artırmaya yönelik yapılan çalışmalardan bazılarıdır. Ülkeleri dış ticarete iten sebeplerden başlıklarını;

- Fiyat farklılıkları
 - Mal farklılaştırması
 - Ülke içi üretimin yetersizliği
 - İç piyasada üretim fazlası
- şeklinde sıralamak mümkündür.

Dış ticaretin büyük bir bölümü nitelikli işgücü farklılıkları ile açıklanabilir. Nitelikli işgücü sayısı fazla olan ülkeler sanayi ürünlerinin üretiminde daha ileri düzeydedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ise niteliksiz emeğe sahip olduklarından dolayı genelde tarımsal alanda ya da diğer emek yoğun sektörlerde üretim gerçekleştirmektedirler. Sanayi mallarını ihraç edenler ve tarım ürünlerini ithal ederek karşılıklı iki ülkenin faydalanması söz konusu olduğunda ticaret her iki ülke için de yararlıdır. Ayrıca tüketici tercihleri de dış ticareti etkileyen unsurlar arasında yer alır. Ülke içinde az tercih edilen ama yabancılar tarafından fazla tercih edilen

malların üretimi kaynak dağılımının etkin kullanılmasında etkin bir rol üstlenir (Muratova; 2004, 11).

Dış ticaret gerçekleştiren ülkeler çeşitli yararlar elde etmektedirler. Bu yararları şöyle sıralayabiliriz; Üretim ve kaynak açığını karşılama, iç ekonomideki ürün fazlasına çıkış sağlama, geniş bir piyasa hacminin oluşması, rekabet düzeyinin artması, iç piyasada talebin geliştirilmesi, ekonomide dinamizmin ortaya çıkması.

Ülkeler dış ticareti gerçekleştirirken yarar elde edebilecekleri gibi dış ticaretten olumsuz da etkilenebilirler. Dış ticaretin olumsuzluklarından dolayı ticaretten vazgeçmek yerine ülkeler olumsuz etkileri ortaya çıkaracak sebepleri minimum seviyeye indirmelidirler (Seyidoğlu,1999,18).

Geçmişten günümüze dış ticareti iktisadi akımlar açısından değerlendirecek olursak; Merkantilistlerin dış ticaretin temel amacı olarak hazinenin altın stokunu artırmayı hedefledikleri söylenebilir. Merkantilist felsefenin geçeri olduğu dönemlerde yoğun savaşların yaşanması ülkelerin finansman ihtiyacını artırmıştır. Dünya servetinin sabit olduğuna inanan merkantilistler ödemeler dengesinde devamlı fazlalığı ön planda turmuşlar ve ihracatın artırılmasına birinci derecede önem vermişlerdir.

Merkantilist felsefenin altın stokunun fazla olmasına verdiği öneme ilk eleştiri David Hume tarafından gelmiştir. Hume'a göre ülkeye giren altın miktarının artması ile birlikte, o dönemde kullanılan para altın olduğundan dolayı, fiyatlar genel seviyesini artıracak ve ülkenin ihraç malı uluslararası piyasada daha pahalı hale gelecektir (Seyidoğlu, 2007-21-22).

Klasik ekol düşünürleri ise dünya servetinin sabit olmadığı, işbölümü ve uzmanlaşma ile birlikte dış ticaret yapan ülkelerin kazançlı çıkacağına inanmaktadırlar. Adam Smith' e göre karşılıklı ticaret yapan iki ülke uzmanlaşma ve serbest dış ticaret yolu ile hem üretim hem tüketim açısından daha yüksek bir refah düzeyine ulaşarak yaşam standartlarını artıracaktırlar. Dış ticarete mutlak üstünlük teorisini ortaya atan Adam Smith, düşük maliyetli üretim yapan

ülkelerin o malların üretiminde uzmanlaşmalarını; pahalıya ürettikleri malların üretimlerini terk ederek bu malları diğer ülkelerden ithal etmelerini önermiştir. Smith'in bu düşüncesine eleştiri David Ricardo'dan gelmiştir. Ricardo'ya göre ülkelerin üstünlüğü üretilen üründe mutlak değil karşılaştırmalı olmalıdır. Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlük teorisine göre ülkeler arasında dış ticaretin karlı olabilmesi için, bu ülkelerin üretim maliyetlerinin birbirinden farklı olması gerekmektedir (Seyidoğlu, 2007-23-28).

Dış ticaret ve makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda enflasyon, işsizlik ve büyüme gibi makro faktörler ile dış ticaret arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Örneğin Wilhelms (1967) yapmış olduğu çalışmada, ihracat gelirlerinde meydana gelecek bir artışın istikrarlı bir ekonomik büyümeyi beraberinde getireceğini, bu yüzdende ihracatın ülkeler açısından çok önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Aktaş(2009) yılında yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'nin 1996-2006 dönemindeki verilerle ihracat, ithalat ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi araştırmıştır. Çalışmadan bulunan ampirik sonuçlara göre, kısa dönemde ithalat, ihracat ve ekonomik büyüme arasında iki yönlü nedensellik ilişkisi olduğunun ve uzun dönemde, ihracattan ithalata, ithalattan ihracata, büyümeden ihracata ve büyümeden ithalata doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunun sonucuna varmıştır. Demirhan (2005), Karagöl ve Serel (2005), Karagöz ve Şen (2005), Şimşek (2003) ve Tuncer (2002) çalışmalarında ekonomik büyümeden ihracata doğru bir nedensellik ilişkisi bulmuşlardır. Darrat, (1987), Kugler (1991), Serletis (1992), Karunaratne (1994), Thornton (1996), Doyle (1998), Reinhardt (2000), Love ve Chandra (2004), Keong vd. (2003 ve 2005), Boriss ve Dierk (2006) gibi çalışmalarda ihracat ile çeşitli makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

Yapraklı (2007) ise sektörel bir çalışma yaparak Türkiye'de ihracat ile ekonomik büyüme arasındaki nedenselliği incelemiştir. Bazı çalışmalarda ise dış ticarete ürün çeşitliliği konusu

araştırılmıştır. Michealy (1958) çalışmasında 44 ülkeyi ele almış ve ihracatta daha fazla çeşitlendirilmiş mallara sahip olan ülkelerin kişi başına milli gelir bakımından diğer ülkelere göre iyi durumda olduğunu ortaya koymuştur. Al Marhubi (2000) İhracatta ürün çeşitlendirmesi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi test etmek için 91 ülkenin 1961-1988 yılları arasındaki verilerinden yararlanmıştır. çalışmanın neticesinde ürün çeşitlendirilmesi ve ekonomik büyüme arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Herzer ve Nowak (2006), Şili ekonomisini ele almış ve ihracat çeşitliliği ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Parteka ve Tamberi (2008), 1985 ve 2004 yıllarını kapsayan 60 ülkenin verilerini kullanarak yaptıkları çalışmada ihracatta ürün çeşitlendirmesi fazla olan ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çeviker ve Taş (2011), 1962 ve 2008 yıllarını kapsayan çalışmalarında Türkiye'nin ihracat çeşitlendirmesi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişler ve Türkiye için, ekonomik büyümeden, ihracata ve ihracattan ise ihracat çeşitlendirmesine doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiş fakat beklentinin aksine çeşitlendirme ile ekonomik büyüme arasında bir nedensellik ilişkinin olmadığı sonucuna varmışlardır.

III. Türkiye'nin Ticaret Ortakları

Cumhuriyetten günümüze kadar Türkiye'nin dış ticareti incelendiği zaman önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak 1980'li yıllara kadar tarıma dayalı ihracat geliştirilmeye çalışılmış ve bu yıllar arasında sanayi alanında yapılan ithalatımız önemli seviyelere ulaşmıştır. Özellikle 1980 yılından itibaren yapılan yapısal değişiklikler ile birlikte ihracatın içeriği ve ihracatı engelleyici bir takım sebepler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

1923-1980 yılları arasında tarıma dayalı ihracat gerçekleştirilmeye çalışılırken, sanayi ürünlerine dayalı ithalat yüksek

rakamlara ulaşmıştır. Fakat 1960 planlı dönem sonrasında ihrac ürünlerinin içeriği tarım ürünlerinden sanayi ürünlerine doğru kaymaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyet tarihinde ihracata ilişkin en büyük adımlar 1980 Kararları ile atılmıştır. Döviz ve kambiyo kontrollerinin kaldırılması, ihracata teşvikler sağlanmaya çalışılması ve yabancı sermayenin serbest dolaşımı için yapılan çalışmalar uluslararası ticarete rekabet edebilme olanağı sağlamıştır.

Türkiye, dünya çapında yaşanan entegrasyon hareketinin dışında kalmamak için 1959 yılında Avrupa Birliği'ne katılma kararını almıştır. 12 Eylül 1965'te imzalanan Ankara Anlaşması ile Türkiye ve AB arasında bir ortaklık kurulmuştur. Bunu 1987 yılında yapılan tam üyelik başvurusu izlemiştir. Türkiye'nin AB'ne katılmak istemesindeki nedenler; sağlanacak ticari kolaylıklarla ihracatın arttırılması, elde edilecek mali yardımlarla sanayileşmenin hızlandırılması, NATO içinde yer alan, Batı kültür ve uygarlığını benimseyen bir Avrupa ülkesi olarak, AB'nin dışında kalmak istememesidir (Seyidoğlu,1993)

1996 yılından sonra Türkiye ve AB arasında imzalanan Gümrük Birliği anlaşması ile birlikte ülkemizin Avrupa'daki ülkelere yaptığı ihracatta önemli artışlar görülmektedir.2011 yılında AB'de bulunan toplam 27 ülkeye ihracatımız 62,372 Milyar Dolardır. 2012 yılının ilk 5 ayı itibariyle Türkiye'nin AB'ye ihracatı 24,5 Milyar Dolara ulaşırken, ithalatı 35,6 Milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde Türkiye diğer ülkelere ihracatını da arttırmaya çalışmış, bu çabalar 2000 yılından sonra yoğunlaşmıştır.

Türkiye'nin ülke gruplarına göre ihracatını 1996 yılından itibaren aşağıdaki tabloda inceleyebiliriz.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GENEL İHRACAT TOPLAMI	26.587	27.775	31.334	36.059	47.253	63.167	73.476	85.535	107.272	132.027	102.143	113.883	134.969
A- AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ (27)	15.424	15.664	17.546	20.415	27.394	36.581	41.365	47.935	60.399	63.390	46.977	52.685	62.372
B- TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	780	895	934	1.438	1.928	2.564	2.973	2.967	2.943	3.008	1.957	2.084	2.545
C- DİĞER ÜLKELER	10.383	11.216	12.854	14.206	17.931	24.022	29.137	34.633	43.930	65.622	53.208	59.114	70.053
1- DİĞER AVRUPA	1.740	1.855	2.094	2.607	3.362	4.507	5.855	7.962	10.843	15.678	11.359	11.373	12.986
2- AFRIKA	1.655	1.373	1.521	1.697	2.131	2.968	3.631	4.566	5.976	9.063	10.180	9.283	10.337
Kuzey Afrika	1.344	1.087	1.150	1.267	1.577	2.203	2.544	3.097	4.030	5.850	7.445	7.025	6.702
Diğer Afrika	311	285	371	430	554	765	1.087	1.469	1.947	3.212	2.735	2.258	3.635
3- AMERİKA	2.869	3.596	3.685	3.914	4.269	5.733	5.960	6.328	5.603	6.532	4.836	6.078	7.940
Kuzey Amerika	2.586	3.309	3.297	3.596	3.973	5.207	5.276	5.439	4.541	4.802	3.561	4.242	5.471
Orta Amerika ve Karayipler	163	167	201	197	166	334	411	548	549	829	597	598	629
Güney Amerika	120	120	186	121	131	193	274	341	514	901	678	1.237	1.841
4- ASYA	3.817	3.871	4.592	5.230	7.813	10.465	13.213	15.257	20.309	32.505	25.912	31.876	38.145

Tablo 1. Ülke Gruplarına Göre İhracat (Milyon Dolar)

Yakın ve Ortadoğu	2.566	2.573	3.261	3.440	5.465	7.921	10.184	11.316	15.081	25.430	19.208	23.295	27.945
Diğer Asya	1.250	1.298	1.331	1.790	2.348	2.544	3.029	3.942	5.227	7.074	6.704	8.581	10.200
5- AVUSTRALYA VE YENİ ZELANDA	87	135	98	122	158	264	271	327	343	435	360	403	481
6- DİĞER ÜLKE ve BÖLGELER	215	385	864	637	197	84	208	192	857	1.410	561	102	164
SEÇİLMİŞ ÜLKE GRUPLARI													
OECD Ülkeleri	18.077	19.006	20.616	23.551	30.425	40.518	44.355	54.481	65.675	70.472	55.832	61.492	67.152
EFTA Ülkeleri	362	324	316	409	538	667	821	1.189	1.328	3.262	4.336	2.416	1.892
Karadeniz													
Ekonomik İşbirliği	2.232	2.467	2.932	3.599	5.044	6.779	8.620	11.584	16.784	20.867	12.273	14.456	17.775
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	866	874	972	1.042	1.569	2.206	2.670	3.341	4.700	6.248	5.948	7.617	9.295
Bağımsız Devletler Topluğu	1.533	1.649	1.978	2.279	2.963	3.962	5.057	6.993	10.088	13.938	7.957	10.288	13.383
Türk Cumhuriyetleri	574	572	557	619	899	1.194	1.409	1.982	2.874	3.749	3.399	3.921	5.043
İslam Konferansı Teşkilatı	3.961	3.573	4.197	4.725	7.205	10.214	13.061	15.007	20.311	32.597	28.627	32.470	37.338

Tablodan görülebileceği gibi OECD dışında en hızlı artışlar Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve İslam Konferansı ülkeleri grubunda gerçekleşmiştir.

IV. Uygulama ve Sonuç

Çalışmada Türkiye'nin ihracatta bulunduğu 34 ülkeye ait 2001-2011 dönemine ait panel veri seti kullanılarak bir tahmin yapılmıştır.

Dinamik panel regresyon modeli,

$$Y_{it} = Y_{i(t-1)} + \beta X_{it} + \eta_i + u_{it} \quad (1)$$

$$E(u_{it} | X_{i1}, \dots, X_{iT}, \eta_i) = 0 \text{ ve } (t=1, \dots, T)$$

şeklinde yazılabilir. Modelde bağımsız değişken olarak atanan X'in hata terimi (u) ile ilişkili olmadığı görülmektedir. Buna karşılık bağımlı değişkenin gecikmeli değeri ile hata terimi arasında ilişki olma ihtimali oldukça yüksektir (Greene, 2000). Bu durumda bazı araç değişkenlerin kullanılması gerekmektedir (Anderson ve Hsiao, 1981 ve Arellano ve Bond, 1991).

Arellano ve Bond (1991), dinamik panel regresyon tahminlerinde modeldeki değişkenlerin farklarının alınıp bağımlı değişkenin gecikmeli değerinin araç değişken olarak atanmasının problemi çözeceğini ileri sürerek genelleştirilmiş momentler metodu (GMM) kullanılmasının gerekli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu yöntem aynı zamanda içsellik sapmasının da önlenmesine katkıda bulunmaktadır (Günalp, 2011).

Çalışmada kullanılan üç bağımsız değişkene uygun olarak dinamik panel model aşağıdaki gibi yazılabilir.

$$LX = \beta_1 LX_{i,t-1} + \beta_2 LY_{i,t}^* + \beta_3 LN_{i,t} + \beta_4 LR_{i,t} + u_{it} \quad (2)$$

(2) nolu eşitlikte sabit etkiler hata terimi içinde yer alır. Bu terim gözlemlenemeyen ülkeye özgü etkiler ile (v_i), gözleme özgü hataları (e_{it}) içermektedir;

$$u_{it} = v_i + e_{it} \quad (3)$$

GMM yöntemi kullanıldığında;

$$\Delta LX = \beta_1 \Delta LX_{i,t-1} + \beta_2 \Delta LY^*_{i,t} + \beta_3 \Delta LN_{i,t} + \beta_4 \Delta LR_{i,t} + \Delta u_{it} \quad (4)$$

Eşitliği elde edilir. Modelde;

LX=Türkiye'nin ticaret ortaklarına ihracatı

LY*=Ticaret ortaklarının geliri, (ABD Doları olarak kişi başına Reel GSYİH)

LN=Ticaret yapılan ülkelerin nüfusları, (Milyon kişi)

LR=Reel döviz kurudur (1987=100).

L harfi logaritmayı temsil etmektedir.

Reel döviz kuru TCMB ve DPT veri tabanlarından derlenmiştir. Nüfus verileri Dünya Bankası veri tabanından, ihracat ise TCMB ve Hazine veri tabanından alınmıştır.

Çalışmada eşitlik (4) tahmin edilerek aşağıdaki sonuç elde edilmiştir.

Tablo 2. Tahmin sonuçları: Bağımlı değişken ΔLX

	Katsayı	t-değeri	p
$\Delta LX(-1)$	0.5784	1.08	0.279
ΔLY^*	0.7236	5.06	0.000
ΔLN	0.0300	1.39	0.165
ΔLR	2.1266	5.24	0.000
Sabit	13.3208	1.40	0.162
WALD ve SPESİFİKASYON TESTLERİ			
Sigma	1.1130		
Wald (joint)	36.34	0.000	
Wald (dummy)	1.96	0.161	
AR(1)	-2.346	0.161	
AR(2)	-0.848	0.396	
Sargan	31.52		

Tahmin sonuçlarına göre Türkiye'nin ticaret partnerlerine yaptığı ihracat söz konusu ülkelerin gelirleri ile doğru orantılı ilişki içindedir. Yine döviz kuru arttıkça Türkiye'nin bu ülkelere ihracatı artmaktadır. Ticaret ortaklarının nüfusları ise Türkiye'nin ticareti açısından istatistik olarak anlamsız bir etkiye sahiptir.

SONUÇ

Dış ticarete dayalı büyüme modeli belirleyen Türkiye, 1980 sonrası önemli ilerlemeler kaydetmiş, ancak çeşitli finansal krizlerle de karşılaşmıştır. Son 10 yılda ise Türkiye dış ticarete farklı ülkelerle ve ülke gruplarına yönelmiştir. Bu ülkeler ile ticaret hacmi, Batı ülkeleri ile yapılan ticarete kıyasla düşük olmakla birlikte giderek artan bir trend göstermektedir.

Bu çalışmada Türkiye'nin ihracat partneri olan 34 ülkeye ait veri kullanılmış ve Türkiye'nin ihracatını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Dış ticareti etkilediği düşünülen döviz kuru, ticaret

ortaklarının geliri ve ticaret ortaklarının nüfusları bağımsız değişken olarak atanmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre Türkiye'nin ihracatında ülkelerin gelirleri ile döviz kuru istatistik olarak anlamlı bulunmuştur. Buna karşılık ülke nüfuslarının etkisi belirsizdir. Buna göre Türkiye'nin döviz kuru istikrarına ilişkin tedbirleri sürdürmesi önem taşımaktadır. Ayrıca ülkelerin gelirleri dikkate alınarak sektörel analizlere ve mikro düzeydeki çalışmalara önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2009) “Türkiye’nin İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik Analizi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.18(2).
- Al-Marhubi, F. (2000) “Export Diversification and Growth: An Empirical Investigation”, Applied Economics Letters. 7(9), 559–562.
- Aleksandra P., Tamberi. M. (2008) "Dynamics of Relative Product Diversification in the Course of Economic Development: Import-Export Comparative Analysis," Degit Conference Papers.
- Anderson, T. W. Hsiao, C. (1981), “Estimation of Dynamic Models with Error Components”, Journal of the American Statistical Association, 76 (375).
- Arellano, M. Bond, S. (1991), “Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations”, Review of Economic Studies, 58 (2).
- Boriss, S., Dierk, H. (2006), “Export-led Growth Hypothesis: Evidence for Chile”, Applied Economics Letters, 13 (5), 319-24
- Bozkurt, K. (2007) “İçsel Büyüme Modelleri Bağlamında Türk İmalat Sanayinde Teknolojik Gelişme ve Ekonomik Büyüme”, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 44.
- Çeviker A., Taş İ. (2011) "Türkiye'de İhracat Çeşitlendirmesi ve Büyüme İlişkisi" Ekonomi Bilimleri Dergisi,3(2).
- Darrat, A. (1987), “Are Exports Engine of Growth? Another Look at the Evidence”, Applied Economics, 19, 277-83.
- Demirhan, E. (2005) “Büyüme ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. 60(4), 75–88.
- Doyle, E. (1998), “Export-Output Causality: The Irish Case, 1953-1993”, Atlantic Economic Journal, 26 (2), 147-62.

Greene, W.H. (2000), *Econometric Analysis*, Prentice Hall, New Jersey.

Günalp, B. (2011) “Türk İmalat Endüstrilerinde Yoğunlaşma Oranlarının Belirleyenleri: Bir Dinamik Panel Veri Analizi”, *Sosyoekonomi*, 14(1).

Herzer D., Nowak, F. (2006) “Export-Led Growth In Chile: Assessing the role of composition in productivity growth”, *The Developing Economies*, 44, (3), 306-328.

Karagöl, E., Serel, A. (2005) “Türkiye’de İhracat ve GSMH Arasındaki İlişkinin Kointegrasyon Yöntemiyle İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 50, 1029–1040.

Karagöz, M., Şen, A. (2005) “Exports and Economic Growth of Turkey: Cointegration and Error-Correction Analysis”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, (13), 1–15.

Karunaratne, N.D. (1996), “Growth and Trade Dynamics Under Regime Shifts in Australia”, *Journal of Economic Studies*, 23, 55-69.

Keong, C.C., Yusop, Z., Liew, V.K.S. (2003), “Export-Led Growth Hypothesis in Malaysia: An Application of Two-Stage Least Square Technique”, *EconWPA, International Finance (F3, F4)*, 0308, 1-14

Kugler, P. (1991), “Growth, Exports and Cointegration: An Empirical Investigation”, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 127, 73-82.

Love, J.J., Chandra, R. (2004), "Testing Export-Led Growth in India, Pakistan and Sri Lanka Using a Multivariate Framework", *Manchester School*, 72 (4), 483-496.

Michaely, M. (1958) “Concentration of Exports and Imports: An International Comparison”, *The Economic Journal*. 68, (272), 722-36.

Reinhardt, N. (2000), “Back to Basics in Malaysia and Thailand: The Role of Resource-Based Exports in Their Export-Led Growth”, *World Development*, 28, 55-77

Serletis, A. (1992), “Export Growth and Canadian Economic Development”, *Journal of Development Economics*, 38, 133-45.

Seyidoğlu, Halil(1999, 2007), *Uluslararası İktisat*, Güzem Can Yayınları, İstanbul

Seyidoğlu, Halil (2003), *Uluslararası Finans*, Güzem Can Yayınları, İstanbul

Şimşek, M. (2003) “İhracata Dayalı-Büyüme Hipotezinin Türkiye Ekonomisi Verileri İle Analizi 1960–2002”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 18(2), 43- 63.

Tezcanlı, M.V., Oral, E. (1996), *Avrupa Birliği Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası*, Denge Matbaacılık, İstanbul.

Thornton, J. (1996) “Cointegration, Causality and Export-Led Growth in Mexico, 1895-1992”, *Economics Letters*, 50, 413-6.

Tuncer, İ. (2002) “Türkiye’de İhracat, İthalat Ve Büyüme: Toda-Yamamoto Yöntemiyle Granger Nedensellik Analizleri (1980–2000)”, *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, (9), 90–106.

Wilhelms, C. (1967) “Export Diversification in Latin America”, *Intereconomics*, (2), 46–48.

Yapraklı, S. (2007) "İhracat ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik: Türkiye üzerine ekonometrik bir analiz". *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 34 (Haziran), 97-112.

www.kalkinma.gov.tr

www.tcmb.gov.tr

www.tuik.gov.tr

www.worldbank.org